ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ. זה על זה ישראל ושבת והקדוש מעידים על השבת שהוא יום מנוחה שהוא אחד הקב"ה ושבת על ישראל שמכינין לומר אתה אחד במנחה בשבת אע"פ שאינו מדבר מעניינו דיומא דשבת מ) כמו תפלת ערבית ושחרית: **עמון** ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. לפי סדר השניס היה להם להפרישׁ מעשר שני שהוא שנה ראשונה ומעשר עני נוהג בששית ולא מצינו מעשר עני שתי שניס לרופיס אלא תקנה תקנו בה כדי שיסמכו עליהס עניים בשביעית ובדין הוא דאפי' תרומה גדולה לא ניתקן אלא יהא הכל מעשר עני אלא שלא רצו לחלק כל כך משאר שניס פרש"י דהיינו ארץ סיחון ועוג כדאמרינן בחולין (דף ס:) עמון ומואב טהרו בסיחון כלומר על ידי כנוס סיחון ועוג הותר לישראל ליכנס והקשה ר"ת דאמרינן בפרק מקוס שנהגו (פסחים דף נג: ושם) שלא אכלות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג (ג) וכ"ת דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אם כן תיפשוט מיניה דלרבי אליעזר לא קידשה אלמה מינבע' לן בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובשבועות (דף טו. ושם) מאי סברא ליה מי קידשה מי לא קידשה (ד) ותירץ ר"ת דיש לחלק דהכא בעמון ומואב דלא כבשו סיחון ועוג ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ ועוד מתרץ דלא קידשה עבר הירדן רק לארץ סיחון ממש אבל מה שבבש מעמון לא נתקדשה:

דרך שטות אפילו בחד נמי. וכי תימא דלא היה מועד לשטות רק לאותו דבר ובענין תלתא כדי להחזיקו כשוטה לכל מילי כמו נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל (ה) דהכא לא דמי דהכא כיון שהוא שוטה בחמת ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר בירושלמי בפ"ק דתרומות אומר שימני שוטה היולא בגילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו (ו) והוא מאבד מה שנותנים לו א"ר הונא והוא שיהו כולן בו דלא כן אומר אני היולא בגילה יחידי אימור גנדריפס אחדיה והלן בבית הקברות (ז) לשדים והמקרע כסותו אימר בעל משכנות מאבד מה שנותנים לו ח) קוניקוס רבי יוחנן אמר אפילו אחת מהן אמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשוטים אינו מאבד מה שנותנין לו קוניקוס אין בו אחת מכל אלו: **ביון** דעבדינהו לכולהו נעשה כמי שנגח כו'. ומחד בשלשה זימנא לא איתחזק דאלינן בהך דקאמר הש"ס אימא בעל מחשבות או איך:

לו

ג א מיי' פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ה [ופ"ד מהלכות שמיטה הלכה כז] סמג עשין קפא [טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' יט]:

יד ב ג מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה ה ופ"י מהלכות בית הבחירה הלכה טז:

טו ד ה מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה ט טוש"ע י"ד סימן א סעיף ה ושוש"ע מ"מ סימן לה סעיף מ:

תורה אור השלם

1. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך האלהים לפדות לו עם לשום לך שם גדלות ונראות לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים:
דברי הימים א יז כא
2. דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרועה אחד:
קהלת יב יא
3. וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר:
שמות כ א
4. סוד ה' ליראיו וברית להודיעם: תהלים כה יד

לעזי רש"י

טרימוויי"א [טרימויא"ה]. אפרכסת, משפך (שדרכו מכניסים חומר לריחיים וכדומה).

רבינו חננאל

כו': אף ר' יהושע פתח ודרש דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אספות. אלו ת"ח שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה הללו מטהרין והללו מטמאין הללו אוסרין והללו מתירין כו'. וא"ת הואיל וכן היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד כולן מפי אל אחד אמורין שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים האלה אלא עשה אזנך כארפכסת וקנה לב לשמוע אלו ואלו שכולן מחבברין לך באיזה מהן הלכה ברורה שאע"פ שנראין כמו חולקין חוזרין ונמנין וגומרין ומסכימין בסוף כדכתיב את והב בסופה כלשון הזה אמר אין דור יתום שור' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו. ומעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר וא"ל בבהמ"ד נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית. א"ל ר' אלעזר יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך. כעס ר' אלעזר בשביל שא"ל נמנו וגמרו כלומר למה נמנו והלא הלכה למשה מסיני הוא ובכה ואמר סוד ה' ליראיו וברית להודיעם ואין ברית אלא תורה. תנא אחר שנתיישבה דעתו בקש רחמים ואמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו. אמר צא ואמור אל תחושו למנייכם כך מקובלני מריב"ז שקיבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית. מה טעם הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד

מסורת הש"ס

ח) [אמות דר"ג פי"ח מוקפתא סוטה פ"ז], כ) הערוך גרס כארפכסתא, ג) [ברכות מא.], ד) מכילתא פ' בא פט"ז, ה) [מוספ' ידים פ"ב ע"ב ידים פ"ד מ"ג], ו) ירושלמי טז., ז) כלומר דבר ברור כהלכה למשה מסיני עי' רא"ש בהל' מקואות (סוף נדה) סימן ח, ח) חולין ז., ט) מגילה י. [מכות יט. שבועות טז. זבחים ס: קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב:], י) [מוספתא תרומות פ"א], כ) [ד"ה מה לפני ד"ה פוסלין], ל) בע"י: בקדושים, מ) בע"י הגרסא כולי האי, נ) [מקעיר לשדים בל"ן], ס) הוא נמי חולי של מחשבה מפרש שם,

הגהות הב"ח

(א) גמ' א מתנות לומר נתנו מרועה אחד כולם אל אחד: (ב) רש"י ד"ה פוסלין וכו' כהוגה ס"ד ואח"כ מה"ד מה מסמר וכו' ולרבית הס"ד ואח"כ מה"ד כולן אל אחד וכו' שעל הראיים הס"ד ואחר כך מה"ד ולימרו: (ג) תוס' ד"ה עמון וכו' ארץ סיחון ועוג וכן תימה דקאמר הכא דקדושה ראשונה: (ד) בא"ד ומיכן ר"ת. כ"כ ועל קושית שהקשו אם כן תפשוט אין התירון מפורש אבל בפרק קמא דמגילה מפורש בתוס' ע"ש דף י: (ה) ד"ה דרך וכו' נעשה מועד לכל דלא דמי כל"ל ותיבת דהכא נמחק: (ו) בא"ד והמקרע כסותו והמאבד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) אי מה דרבון זה מעלעל. כ"כ ר"ל שאינו מתקיים במקומו מהרש"א מ"ל: ב) שם אי מה מעמד זה תמה. כ"כ ר"ל מחסר ומנקב בכותל מהרש"א שם וכן הוא בלשון רש"י ד"ה מה מעמד וכו': ג) רש"א ד"ה ואף הוא ר' אלעזר בן עזריה. כ"כ ומהרש"א בח"א פי' אבי' יהושע פתח ודרש ריעו"ש:

מוסף רש"י

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. ישראלים הדרים בארץ עמון ומואב שכיבש משה מסיחון ומתקדשו בקדושת א"י ובכשיו בנית שני בעלה קדושתה וחזרעין בשביעית יתקנו להן מעשר ראשון ומעשר עני בשביעית, כדמפרש לקמן מפני פרנסת עניים שבא"י שאין להם מה לאכול בשביעית, לפי שבעבור לקט שכחה ופיאה והולכים שם וטוענים לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (במות טז:). הרבה כרכים כבשו עולי מצרים. וקדושה הארץ, ולא כבשום עולי בבל. לקדשם בעיה, ולכן לא כבשום דקפנרי הואיל והיתרו הותרו, דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לעשרה לבוא בשבלו בימי עזוכדנצר, ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאינה נוהגת בחוצה לארץ ויתמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (חולין ז:) הלכך זורעים בהן בשביעית שיתמכו עליהן עניים לשכיר עצמן לחרים ולקוצר ועוד ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (במות טז:).

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ואף הוא פתח ודרש מ) דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים א) אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל מסמרות ב) אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר ג) כולם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב ד) וידבר אלהים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אזניך ה) כאפרכסת וקנה לך ו) לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם ז) אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו ולימרו ליה בהדיא משום מעשה שהיה דתניא ח) מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר בלוד אמר לו מה חידוש היה בבהמ"ד היום א"ל נמנו וגמרו ט) עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו בכה ר' אלעזר ואמר י) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם אמר לו לך אמור להם אל תחושו למנייכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו כ) הלכתא למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם ל) הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל מפני מ) שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית תנא לאחר שנתיישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו ת"ר נ) איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת ר' יוחנן אמר ס) אפי' באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפי' בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה והמקרע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי

ואף הוא. ג) רבי אלעזר בן עזריה: **לתלמיה.** שורות המענה: **פוסלין ומכשירין.** שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה (ס): **כולן אל אחד אמרן.** אין לך מבני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהיו: **פרנס אחד אמרן.** אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו: **עשה אזניך כאפרכסת.** מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו. אפרכסת טירמוויי"א שעל הריחים: ט) **מה מסמר זה.** כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן תלמוד לומר נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות: **ולימרו ליה בהדיא.** מיד למה הוזקקו לומר תלמידיך אנו: **נמנו וגמרו.** והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב: **מעשרין.** עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשה עולי גולה בקדושת הארץ: **פשוט ידיך וקבל עיניך.** הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו: **אל תחושו למניינכם.** אל יהי לכם שום משא ומגמוס במה שמייניתם ותיקנתם שהרי הסכמתם להלכה: **כך מקובלני.** שקדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא בימות (דף פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להן שלשית אין להן לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופיאה ומעשר עני לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני וברכות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו לפי שאינן חייבין מן התורה: **איזהו שוטה.** האמור בכל מקוס שפטור מן המלות ומן העונש ואין קניו קנין ואין ממכרו ממכר: **והלן בבית הקברות.** בגילה: **לעולם דקא עביד להו דרך שטות.** ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא דהיולא יחידי בגילה אימור גנדריפס אחדיה. אני שמעתי מולי האוזן מתוך דאגה ולי נראה שנתמתם גופו ויולא למקוס האויר: **שמשרה עליו רוח טומאה.** רוח שדים שיסייעוהו להיות מכשף: כמו

עולי מצרים. וקדושה הארץ, ולא כבשום עולי בבל. לקדשם בעיה, ולכן לא כבשום דקפנרי הואיל והיתרו הותרו, דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לעשרה לבוא בשבלו בימי עזוכדנצר, ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאינה נוהגת בחוצה לארץ ויתמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (חולין ז:) הלכך זורעים בהן בשביעית שיתמכו עליהן עניים לשכיר עצמן לחרים ולקוצר ועוד ליטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני (במות טז:).